

The Effect of Formative Structures on Improving Students' Writing Skills: A Quasi-Experimental Study

Saeedeh Birjandi*

Assistant Professor of department of Persian Language and Literature Education,
Farhangian University, Tehran, Iran

ABSTRACT

Writing is one of the four main language skills that plays an important role in expressing thoughts, conveying messages, and communicating effectively. Despite the importance of this skill, many language learners face difficulties in producing text. Using formative discourses can help them in producing text and improving the quality of their texts. These utterances are pre-prepared linguistic structures that, due to their special characteristics, including reducing emotional-psychological pressure and helping to improve fluency and speed up speech, can be a suitable tool for people in the field of text production. The present study aimed to investigate the effect of teaching stereotyped utterances on improving students' writing skills. This study was conducted with a quasi-experimental method and a single-group pretest-posttest design. The research instrument was the texts produced by the students, which were evaluated on a ۱۰۰-point scale in the components of structure, content, vocabulary, grammar, fluency, and ease of writing. The results of this study showed that stereotyped utterances had a positive and significant effect in the two areas of creative writing and formal correspondence. Overall, the findings indicate that stereotyped utterances can be an effective tool for teaching writing skills in Persian.

Keywords:
stereotypes,
language
teaching,
writing skills,
creative writing,
formal
correspondence.

۱. Corresponding
sabirjandi@cfu.ac.ir

DOI: ۱۰.۴۸۳۱۰/rpllp.۲۰۲۶.۲۱۶۹۸.۱۲۹۶

Received: ۱۴۰۴/۰۹/۰۸ Reviewed: ۱۴۰۴/۱۰/۲۶ Accepted: ۱۴۰۴/۱۱/۱۰ PP: ۱۶

Citation (APA): Birjandi, S., (۲۰۲۵) The Effect of Formative Structures on Improving Students' Writing Skills: A Quasi-Experimental Study. *The Journal of research in Persian language and literature education*, ۶ (۴), ۱۲۱-۱۳۷.
<https://doi.10.48310/rpllp.2026.21698.1296>

تأثیر سازه‌های قالبی در بهبود مهارت نوشتن دانشجویان: یک پژوهش شبه تجربی

سعیده بیرجندی*

گروه آموزش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران

چکیده

نوشتن یکی از چهار مهارت اصلی زبان است که نقش مهمی در بیان اندیشه‌ها، انتقال پیام و برقراری ارتباط مؤثر ایفا می‌کند. با وجود اهمیت این مهارت، بسیاری از زبان‌آموزان در تولید متن با مشکلاتی مواجه می‌شوند. استفاده از سازه‌های قالبی می‌تواند به آن‌ها در تولید متن و بهبود کیفیت متون آن‌ها کمک کند. این پاره‌گفت‌ها ساختارهای زبانی از پیش آماده‌شده‌ای هستند که به دلیل ویژگی‌های خاص خود از جمله کاهش فشار عاطفی - روانی و کمک به روان‌شدن و تسریع کلام، می‌توانند ابزار مناسبی برای افراد در زمینه تولید متن باشند. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر آموزش گفتارهای قالبی بر بهبود مهارت نوشتن دانشجویان اجرا شد. این مطالعه با روش شبه تجربی و طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون تک‌گروهی انجام شد. ابزار پژوهش، متن‌های تولیدی دانشجویان بود که بر اساس مقیاس ۱۰۰ نمره‌ای در مؤلفه‌های ساختار، محتوا، واژگان، دستور زبان، روانی و سهولت نگارش ارزیابی شدند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که گفتارهای قالبی، تأثیر مثبت و معناداری در دو حوزه نگارش خلاق و نامه‌نگاری رسمی داشته است. یافته‌ها در مجموع بیانگر آن است که گفتارهای قالبی می‌توانند ابزار کارآمدی برای آموزش مهارت نوشتن در زبان فارسی باشند.

DOI:

10.48310/rplp.2026.21698.1296

واژه‌های کلیدی:

گفتارهای قالبی،
آموزش زبان،
مهارت نوشتن،
نگارش خلاق،
نامه‌نگاری رسمی.

۱. نویسنده مسئول

✉ sabirjandi@cfu.ac.ir

بیان مسأله

یکی از مهارت‌های اصلی زبان که فرد به‌عنوان نخستین آموزش‌های رسمی خود در مدرسه در معرض آن قرار می‌گیرد، مهارت نوشتن است. زبان پس از پشت سر گذاشتن دو سطح گفتاری و خوانداری، نهایتاً در سطح نوشتاری خود را متبلور می‌کند. برای آموزش این مهارت، الگوها و روش‌های مختلفی در نظر گرفته شده است، اما صرف نظر از این الگوها، آموزش نوشتن به خصوص در مقاطع و سطوح بالاتر؛ مانند نامه‌نگاری رسمی، نوشتن خلاقانه (نوشتن داستان و رمان) یا نوشتن به زبان دیگر، نیاز به یادگیری اصول و فنونی دارد. رعایت دستور زبان، املای صحیح واژگان، داشتن ذخیره واژگانی گسترده و آشنابودن با فرهنگ جامعه زبانی مقصد، برخی از این اصول و فنون است. به نظر می‌رسد که پاره‌گفت‌های قالبی، تمام این اصول و اصول دیگری که فراگیر به آن نیاز دارد را با هم در خود گنجانده است. این پاره‌گفت‌ها یکی از مباحث مطرح در علم زبان‌شناسی است که در هر زبان و فرهنگی موجود است و در واقع ریشه در فرهنگ جوامع دارد. این پاره‌گفت‌ها می‌توانند مسأله آموزش مهارت نوشتن را تسهیل کنند. مقاله حاضر با روش نیمه‌تجربی به دنبال اثبات این مدعی است. در این پژوهش تأثیر گفتارهای قالبی در آموزش دو نوع نگارش؛ یکی نگارش خلاق و دیگری نامه‌نگاری رسمی، مورد بررسی قرار می‌گیرد. منظور از نوشتن در این مقاله، نوشتن در سطوح بالا؛ یعنی تولید متن، نوشتن خلاقانه و نامه‌نگاری رسمی است. لازم به ذکر است که نوشتن سطوح مختلفی دارد که از رمزگذاری ساده (رونویسی) آغاز می‌شود و به نوشتن خلاقانه منتهی می‌گردد (قاری‌دوست و دانای طوسی، ۱۳۸۹).

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های بسیاری در زمینه مهارت نوشتن انجام شده است که در ذیل به موارد نزدیک به مقاله حاضر پرداخته می‌شود: کشاورز و بیرجندی (۱۴۰۲) در مقاله «استفاده از گفتارهای قالبی در آموزش مهارت انشانویسی فارسی به غیرفارسی‌زبانان» که با روش شبه‌آزمایشی انجام شد و جامعه‌آماری آن ۲۰ زبان‌آموز عرب‌زبان بودند، پس از آموزش گفتارهای قالبی فارسی به

زبان‌آموزان طی ۱۰ جلسه آموزشی به این نتیجه رسیدند که گفتارهای قالبی تأثیر بسزایی در افزایش حجم و سرعت نگارش زبان‌آموزان داشت و خطاهای دستور زبانی آنها را نیز کاهش داد و موجب انسجام بین جملات و بالا رفتن سطح دستوری و واژگانی نوشته‌های گروه آزمایش شد.

افراز و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله «مشکلات نوشتاری زبان‌آموزان ایرانی؛ ایجاد یک چهارچوب بافت - حساس برای تمرین مهارت نوشتن» که با روش کیفی انجام شده، مشکلات نوشتاری زبان‌آموزان ایرانی را بررسی کرده‌اند و چهارچوب بافت - حساس را ارائه نموده‌اند. ابزار تحقیق این پژوهش، مصاحبه نیمه‌ساختاری و جامعه‌آماری آن نیز ۱۴ دانشجوی رشته مترجمی زبان انگلیسی دانشگاه آزاد تنکابن بود. نویسندگان بر اساس مشکلات ذکر شده توسط افراد، یک چهارچوب سه‌مرحله‌ای بافت - حساس را برای تمرین نوشتن ایجاد کردند.

الداعی (۱۴۰۱) در مقاله خود با نام «تأثیر دست‌ورزی بر مهارت دست‌نویسی و انگیزه نوشتن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دارای اختلال نوشتن در منطقه ۱۸ آموزش و پرورش شهر تهران» که با روش نیمه‌تجربی (پس‌آزمون - پیش‌آزمون) انجام داده و جامعه‌آماری آن، دانش‌آموزان دارای اختلالات نوشتاری پایه اول تا سوم ابتدایی منطقه ۱۸ تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۷-۹۸ بوده‌اند، با استفاده از آزمون مهارت دست‌نویسی «مینه»، «سوتا»، آزمون هوش «ریون رنگی» و آزمون محقق‌ساخته انگیزه نوشتن به این نتیجه رسیده‌اند که بین میانگین نمرات پس‌آزمون در دو گروه آزمایش و کنترل بعد از آموزش مهارت‌های دست‌ورزی تفاوت معناداری وجود دارد. بدین معنا که آموزش مهارت‌های دست‌ورزی بر مهارت دست‌نویسی (یکسانی اندازه حروف و لغات، حفظ راستای حروف نسبت به خطوط نوشتاری و تناسب فضای بین حروف) و انگیزه نوشتن دانش‌آموزان دارای اختلالات یادگیری تأثیر معنادار دارد و صحت شکل حروف و خوانایی حروف تحت تأثیر آموزش مهارت‌های دست‌ورزی بهبود پیدا نمی‌کنند.

فلاحی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «تأثیر ارزشیابی توصیفی بر مهارت‌های خواندن و نوشتن دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی» که با روش شبه‌تجربی انجام شد و جامعه‌آماری آن، دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی شهرستان گچساران در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ بود، پس از انجام آزمون نوشتاری محقق‌ساخته به این نتیجه رسیدند که توانایی مهارت خواندن پسران در گروه توصیفی نسبت به گروه سنتی، بیشتر بوده و در مقابل، توانایی مهارت نوشتن دختران گروه

توصیفی، نسبت به گروه سنتی بیشتر بوده است. همچنین ارزشیابی توصیفی بر دو مهارت خواندن و نوشتن دانش‌آموزان تأثیر معناداری داشته است.

نعمتی (۱۳۹۸) در مقاله «بررسی تأثیر روش یاددهی - یادگیری معکوس بر پیشرفت مهارت خواندن و نوشتن فارسی‌آموزان غیرفارسی زبان» که با روش شبه‌آزمایشی و ابزار پس‌آزمون پیش‌آزمون انجام شد و جامعه‌آماری آن ۵۸ نفر از زبان‌آموزان پایه هشتم بین سنین ۱۴ تا ۱۵ سال مدرسه بین‌المللی دختران در تهران بودند به این نتیجه رسید که یادگیری معکوس تحت تأثیر عواملی مانند: راهبردهای فرایند یادگیری اکتشافی، یادگیری مستقل و عمیق با مدیریت زمان مناسب منجر به درک، کاربرد و تحلیل مفاهیم درسی شد.

افشاری و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله «تأثیر بازخورد به زبان بومی و رسمی بر پیشبرد خواندن و نوشتن دانش‌آموزان دوزبانه» که با روش نیمه‌تجربی و ابزار آزمون پیشرفت تحصیلی محقق ساخته انجام شد و جامعه‌آماری آن ۴۵ نفر از دانش‌آموزان پسر دو زبانه (کردی - فارسی) در مقطع چهارم ابتدایی شهرستان اشنویه بودند، به این نتیجه رسیدند که ارائه بازخورد به زبان فارسی، تأثیر چندانی بر پیشرفت خواندن و نوشتن دانش‌آموزان دوزبانه نداشته است. بر اساس یافته‌های پژوهش مذکور، ارائه بازخورد به زبان بومی به دانش‌آموزان دوزبانه می‌تواند در بهبود عملکرد آنان مؤثر باشد.

امینی فارسانی و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله «تأثیر استفاده از تکنیک نوشتاری گروهی بر پیشرفت مهارت نوشتاری فراگیران زبان انگلیسی» که با روش نیمه‌تجربی انجام شد و ابزار گردآوری داده‌ها برگه نگارش، آزمون تعیین سطح آکسفورد و مقیاس ارزیابی نگارش بود، به این نتیجه رسیدند که توانایی نوشتن شرکت‌کنندگان در گروه آزمایش در طی این مطالعه بهبود یافته است. علاوه بر این، تکنیک حلقه ناظر تأثیر مثبت و قابل توجهی در توانایی نوشتن شرکت‌کنندگان نشان داد. این یافته‌ها پیامدهای آموزشی برای قرارداد این مدل جدید بازخورد تعاملی در کلاس‌های آموزش مهارت نگارش نوشتن پیشنهاد می‌کند.

ایزدی‌فرد و باعزت (۱۳۸۹) در مقاله «اثر بخشی راهبردهای خودنظم‌دهی بر کاهش خطاهای املایی دانش‌آموزان دچار اختلال نوشتن» که با روش پژوهش آزمایشی انجام شد و جامعه‌آماری آن، همه دانش‌آموزان دارای اختلال نوشتن سوم تا پنجم ابتدایی شهر تهران بودند، به این نتیجه

رسیدند که عملکرد نوشتن آزمودنی‌های گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل، به‌طور معناداری بهبود یافته است؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اولاً راهبردهای خودنظم‌دهی سبب کاهش خطاهای املایی دانش‌آموزان دارای اختلال نوشتن شده، ثانیاً کاربرد این راهبرد موجب پایداری آموخته‌ها (پس از گذشت ۳ ماه) در این گروه از کودکان شد.

باتوجه به پیشینه مذکور، تا کنون پژوهشی به بررسی تأثیر گفتارهای قالبی بر آموزش مهارت نوشتاری نپرداخته است، کاری که پژوهش حاضر آن را به عهده دارد.

ضرورت تحقیق

از آنجایی که نوشتن از مهارت‌های اصلی زبانی است و فرد ناچار به یادگیری و استفاده از آن است، کوشش به منظور ارائه روش‌ها و ابزارهای جدید یادگیری و یاددهی این مهم و تسهیل آن از ضروریات به شمار می‌رود. پژوهش در این زمینه، نقاط ضعف و قوت این مسأله را نمایان می‌کند و راهکارهای مناسبی را در استفاده از گفتارهای قالبی برای یادگیری و یاددهی مهارت نوشتن در اختیار افراد می‌گذارد که این مسأله حاکی از ضرورت و اهمیت پژوهش حاضر است.

سؤالات پژوهش

۱. گفتارهای قالبی تا چه اندازه به وضوح و روانی کلام و داشتن پیکره‌بندی نوشته‌ها کمک می‌کند؟
۲. این گفتارها تا چه اندازه موجب کاهش اشتباهات دستوری و املایی متون می‌شود؟
۳. این گفتارها تا چه مقدار و چگونه به تسریع و تسهیل تولید متن کمک می‌کنند؟
۴. این گفتارها تا چه اندازه باعث ساختارمند شدن متون و رعایت دستور زبان شدند؟

چهارچوب مفهومی

چهارچوب مفهومی این پژوهش حول دو محور گفتارهای قالبی و مهارت نوشتن می‌گردد که در ذیل به آنها پرداخته می‌شود.

گفتارهای قالبی

گفتار قالبی شده (Formulaic language)، اصطلاحی است که در برخی مطالعات نظری و توصیفی دستور زبان، برای اشاره به جملاتی که فاقد ویژگی‌های نحوی یا صرفی معمولی هستند، استفاده می‌شود. جملاتی مانند: "God save the Queen" (خدا ملکه را حفظ کند) "The more The merrier" (هرچه بیشتر بهتر) و "Many happy returns" (صد سال به این سال‌ها) معنای اصطلاحی خاص خودشان را دارند و نمی‌توان آنها را تحت‌اللفظی ترجمه کرد. همچنین از لحاظ صرفی، ساختار خاص خود را دارند. این ساختارهای فسیل‌شده معمولاً در موقعیت‌های اجتماعی معینی به کار می‌روند. همچنین می‌توان آنها را اصطلاحات ثابت، از پیش ساخته‌شده یا کلیشه‌ای نیز نامید (Crystal, 2008, 196-197).

به بیان دیگر، گفتار قالبی، صورتی ثابت از کلام‌اند که فاقد مشخصه‌های نحوی و ساختارواژه‌های معمولی هستند. این گفتارها یا تغییری را نمی‌پذیرند یا تغییر بسیار کمی خواهند داشت (باغینی‌پور، ۱۳۷۹). این پاره‌گفت‌ها برای برآوردن مقصودی رایج به کار می‌روند و ویژگی‌هایی دارند که به شرح ذیل است:

۱. گفتارهای قالبی، کاربرد خاصی دارند و با هدفی مشخص به کار می‌روند؛ مثلاً تبریک سال نو (صد سال به این سال‌ها) یا بیان تعارفات (قربان شما).
۲. استفاده از این پاره‌گفت‌ها نشان‌دهنده شأن و منزلت اجتماعی افراد است؛ یعنی هر کس با توجه به سطح اجتماعی خود از برخی از این قالب‌ها استفاده می‌کند.
۳. این گفتارها همچنین غالباً جنبه شفاهی دارند (ذوالفقاری، ۱۳۹۳: ۹۳) و بسیاری از آن‌ها به دلایل مختلفی در فرهنگ‌های لغت مکتوب نشده‌اند و عمر کوتاهی نیز دارند؛ مثل اصطلاحاتی که غالباً در بین جوان‌ها رایج می‌شوند و با گذشت زمان به مرور از رواج آن‌ها کاسته می‌شود.
۴. بسیاری از گفتارهای قالبی به راحتی قابل ترجمه نیستند؛ زیرا ریشه در فرهنگ دارند؛ بنابراین برای ترجمه باید آن‌ها را توصیف و تشریح کرد. مثلاً (آفتاب از کدام طرف در آمده).
۵. کوتاه و دارای معانی عمیق هستند؛ مثل: (از ماست که برماست).

۶. متکلم و مخاطب برای درک آن‌ها نیاز به توجه آگاهانه ندارند؛ مثل: (قدم نورسیده مبارک).
۷. معانی خاص با مصادیق متفاوت دارند.
۸. در برقراری ارتباط با مخاطب کارآمد هستند.
۹. در انتقال مفهوم سرعت بالایی دارند (بیرجندی و همکاران، ۱۴۰۰).

مهارت نوشتن

مهارت نوشتن یا همان نگارش، عالی‌ترین و پیچیده‌ترین مهارت زبانی است که به معنای توانایی به کارگیری زبان برای بیان اندیشه‌ها یا احساسات فرد به صورت [مکتوب] است (دانشگر و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۴). این مهارت همچنین به عنوان پیچیده‌ترین مهارت اکتسابی نیز به شمار می‌آید. نوشتن به عنوان ابزاری برای برقراری ارتباط، چه در زبان اول چه در زبان دوم، فرایندی پیچیده است و افراد همواره به دنبال راهی برای بهبود و ارتقای مهارت نوشتن هستند تا به این وسیله بتوانند نیازها و خواسته‌های زندگی، کاری و آموزشی خود را تأمین نمایند. آن‌ها ممکن است در فعالیت‌های شخصی، مانند ثبت خاطرات روزانه یا در محیط‌های آموزشی و کاری ملزم به نوشتن باشند (رحمتی‌پسند و همکاران، ۱۴۰۱: ۵۱). این مسائل نشان‌دهنده میزان اهمیت مهارت مذکور است. نوشتن، سطوح و انواع مختلفی دارد که نوشتن خلاق یکی از بالاترین سطوح آن به شمار می‌رود.

نوشتن خلاق

نوشتن عالی‌ترین ابزار بیان است و مهارت در آن به معنی تسلط در زبان است؛ از این رو دارای اهمیت بسیاری است. در میان انواع نوشتن، بالاترین نوع آن، نوشتن خلاق است. نوشتن خلاق همچنین عالی‌ترین مهارت تولیدی به حساب می‌آید و محصول آن، مبتنی بر توانایی‌های اندیشیدن، تحلیل، ترکیب و نوآوری تولید می‌شود (دانشگر و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۴).

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی است و از لحاظ روش، نیمه تجربی تک‌گروهی با روش پس‌آزمون و پیش‌آزمون است؛ به این معنا که دانشجویان در هر دو مرحله، یکسان بوده‌اند. پژوهش حاضر، رویکرد روایی یا تعلیمی ندارد، بلکه با هدف بررسی تجربی اثربخشی گفتارهای قالبی بر عملکرد نوشتاری دانشجویان نوشته شده است. جامعه آماری این پژوهش را ۱۲۵ نفر از دانشجو معلم دختر رشته آموزش ابتدایی، تشکیل می‌دهند که در نیم‌سال دوم سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ در دانشگاه فرهنگیان استان سمنان مشغول به تحصیل بودند و نمونه‌گیری به روش در دسترس انجام شد. همچنین پیش از انجام این پژوهش به دانشجویان اطلاع‌رسانی شد و آن‌ها در جریان روند کار قرار گرفتند و پژوهش با رضایت آنان اجرا شد.

ابزار و مراحل پژوهش

پژوهش حاضر در دو مرحله انجام شد. در مرحله نخست از دانشجویان، پس از تدریس مبحث آموزش مهارت نوشتن، خواسته شد تا دو متن تولید کنند؛ متن نخست یک نگارش خلاق در قالب داستان کوتاه یک‌صفحه‌ای و با موضوع «مهمان» بود و متن دوم، یک نامه رسمی با موضوعی مشخص، خطاب به فردی فرضی با سمتی مشخص بود. دانشجویان در این مرحله، گروه کنترل نامیده شدند و متن‌هایشان به عنوان پیش‌آزمون در نظر گرفته شد. در مرحله بعد، گفتارهای قالبی و چگونگی کاربرد آن در نوشتن به دانشجویان به مدت ۸ ساعت تدریس شد. برای این کار ضمن تدریس، جزوه‌ای در اختیارشان قرار داده شد که به طور مفصل کاربرد گفتارهای قالبی را خصوصاً در مهارت نوشتن به آن‌ها توضیح داده بود، سپس از آن‌ها خواسته شد تا مجدداً دو متن دیگر تولید کنند که باز هم، یکی نگارش خلاق (داستان کوتاه) و دیگری نامه‌ای رسمی بود. دانشجویان در این مرحله، گروه آزمایش نامیده می‌شوند. متون تولیدشده توسط دانشجویان، ابزار این پژوهش است. سپس متن‌های دانشجویان در هر دو مرحله بر اساس مؤلفه‌های مورد نظر محقق با هم مقایسه شد. روایی محتوایی ابزار با نظر ۳ نفر از متخصصان زبان‌شناسی و آموزش زبان تأیید شد. برای اطمینان از پایایی نمره‌گذاری، ۲۰ درصد از نمونه‌ها به طور تصادفی انتخاب شد و توسط ارزیاب دوم کدگذاری گردید. ضریب توافق بین ارزیابان، ۰/۸۲ درصد به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مناسب ابزار است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

همانطور که اشاره شد، هر دو متن دانشجویان گروه کنترل و آزمایش بر اساس مؤلفه‌های مورد نظر محقق با هم مقایسه شد. سپس نتایج با در نظر گرفتن سؤالات مورد نظر محقق و با استفاده از نرم‌افزار SPSS بررسی شد. پیش از انجام آزمون‌های استنباطی، نرمال بودن توزیع داده‌ها با بهره‌گیری از آزمون شاپیرو - ویلک بررسی شد. در صورت نرمال بودن توزیع نمره‌ها به منظور مقایسه عملکرد دانشجویان در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون، از آزمون t زوجی استفاده شد و در مواردی که توزیع داده‌ها نرمال نبود، آزمون ناپارامتری ویلکاکسون به کار گرفته شد. علاوه بر آن، میانگین، انحراف معیار، سطح معناداری و اندازه اثر محاسبه شد. همچنین، محقق در بررسی این تغییرات برای نگارش خلاق، مؤلفه‌هایی را در نظر داشته که به شرح ذیل هستند:

- ۱- ساختار: رعایت پیکره، (مقدمه، بدنه و بخش پایانی) و انسجام متن.
- ۲- واژگان: تناسب واژگان با موضوع و محتوا، املای صحیح.
- ۳- سهولت در نوشتن و تسریع.
- ۴- دستور زبان: دقت در استفاده از حروف، زمان افعال، تطابق فعل و فاعل، ضمائر.
- ۵- محتوا: بسط دادن عنوان، ارتباط.
- ۶- روانی و وضوح.

همچنین محقق برای بررسی متون نامه‌نگاری رسمی نیز چند مؤلفه را در نظر داشته است که بدین شرح هستند:

۱. رعایت ساختارمندی
۲. حجم و محتوا
۳. تسریع در نگارش و تسهیل آن
۴. استفاده از واژگان، عبارات و اصطلاحات مناسب
۵. رعایت دستور زبان

برای هر یک از مؤلفه‌های نگارش خلاق و نامه‌نگاری رسمی، میانگین، انحراف معیار، مقدار t یا Z ، سطح معناداری (p -value) و در صورت امکان اندازه اثر (Cohen's d) گزارش شد تا میزان تأثیر آموزش گفتارهای قالبی بر بهبود مهارت‌های نوشتاری مشخص شود. تمام تحلیل‌ها در سطح معناداری $\alpha = 0/05$ انجام گرفت.

جدول شماره ۱ نشان‌دهنده میانگین و انحراف استاندارد نگارش خلاق دانشجویان پیش از یادگیری گفتارهای قالبی و پس از آن است که آنها را در مرحله پیش از یادگیری، گروه کنترل و در مرحله پس از یادگیری، گروه آزمایش می‌نامیم.

یافته‌های پژوهش

برای بررسی تأثیر آموزش گفتارهای قالبی بر مهارت نوشتن دانشجویان، نمره‌های مربوط به نگارش خلاق و نامه‌نگاری رسمی در دو مرحله پیش‌آزمون (گروه کنترل) و پس‌آزمون (گروه آزمایش) با استفاده از مقیاس محقق‌ساخته ۱۰۰ نمره‌ای ارزیابی شد. نتایج به‌دست‌آمده از جدول شماره ۱ و تحلیل داده‌ها در نرم‌افزار SPSS نشان داد که میانگین نمرات دانشجویان در تمامی مؤلفه‌های نگارش خلاق پس از آموزش گفتارهای قالبی افزایش پیدا کرده است. این یافته‌ها بیانگر تأثیر مثبت و معنادار آموزش گفتارهای قالبی بر توانایی تولید متن و سازمان‌دهی نوشتار دانشجویان است.

یافته‌های مربوط به نگارش خلاق

همانطور که جدول شماره ۱ نشان می‌دهد، میانگین نمره «ساختار» در محله پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون افزایش یافته است. این موضوع نشان می‌دهد که دانشجویان پس از آموزش، توانسته‌اند متن خود را ساختارمندتر و منسجم‌تر بنویسند و بخش‌های اصلی متن (مقدمه، بدنه و نتیجه) را بهتر رعایت کنند.

در مؤلفه «واژگان» نیز رشد قابل توجهی مشاهده شد. استفاده از گفتارهای قالبی موجب شده است که دانشجویان به واژگان مناسب‌تر، دقیق‌تر و از نظر املائی صحیح‌تر دسترسی داشته باشند و متن‌هایی با غنای واژگانی بیشتر تولید کنند. از لحاظ «سهولت و تسریع در نوشتن» نیز نشان می‌دهد که دانشجویان پس از آموزش، متن‌های خود را روان‌تر و با سرعت بیشتری نوشته‌اند.

گفتارهای قالبی به عنوان واحدهای آماده زبانی باعث شد که فرایند تولید جمله و گسترش متن برای آنان آسان تر شود. در مؤلفه «رعایت دستور زبان» نیز افزایش میانگین نمرات نشان دهنده کاهش خطاهای دستوری به ویژه در کاربرد زمان افعال، تطابق فعل و فاعل و استفاده از ضمائر است. در مؤلفه «محتوا» هم رشد مشاهده شد. این امر نشان می دهد که دانشجویان توانسته اند ایده های مرتبط با موضوع را بهتر بسط دهند، ارتباط منطقی بین اجزای متن برقرار کنند و محتوای غنی تری تولید نمایند. سرانجام مؤلفه «روانی و وضوح» نیز نسبت به مرحله پیش آزمون، افزایش داشته است. این مسأله نشان می دهد که متن ها پس از آموزش، از انسجام، خوانایی و پیوستگی بیشتری برخوردار بوده اند. در مجموع همه این تغییرات، حاکی از آن است که آموزش گفتارهای قالبی بر جنبه های مختلف نگارش خلاق، اثر مثبت و معنادار گذاشته و باعث ارتقای کیفیت نوشتار دانشجویان شده است.

جدول شماره ۱

گروه آزمایش		گروه کنترل		نگارش	مؤلفه های خلاق
انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین		
۱/۸۵	۱۶/۰۵	۱/۴۸	۱۳/۰۰		ساختار
۳/۰۷	۱۵/۳۶	۱/۵۰	۱۳/۴۵		واژگان
۱/۴۲	۹/۸۱	۱/۴۴	۹/۳۶		سهولت و تسریع
۱/۴۳	۹/۸۰	۱/۵۱	۶/۹۰		رعایت دستور زبان
۳/۴۵	۲۰/۲۰	۳/۳۱	۱۹/۸۱		محتوا
۵/۰۷	۰۳/۵۳	۵/۸۴	۵۱/۷۲		روانی و وضوح

یافته های مربوط به نامه نگاری رسمی

بررسی متن های مربوط به نامه نگاری نشان داد که آموزش گفتارهای قالبی، تأثیر چشمگیری بر کیفیت نگارش نامه های رسمی دانشجویان داشته است. تحلیل کیفی - توصیفی نامه ها بر اساس مؤلفه های از پیش تعیین شده نشان داد که عملکرد دانشجویان در مرحله پس آزمون در تمامی مؤلفه ها به طور قابل توجهی بهبود یافته است.

ساختارمندی نامه: در مرحله پیش‌آزمون، بسیاری از نامه‌ها فاقد ساختار کامل یک نامه رسمی بودند. بخش‌هایی مانند خطاب مناسب، مقدمه‌ای روشن، بیان منسجم، درخواست و جمع‌بندی حرفه‌ای یا وجود نداشت یا ناقص بود. اما پس از آموزش گفتارهای قالبی، دانشجویان توانستند، قالب استاندارد یک نامه رسمی را به طور دقیق رعایت کنند. استفاده از قالب‌های آماده، سبب شد نامه‌ها از نظر سازمان‌دهی، انسجام و ترتیب منطقی اجزا به شکل قابل توجهی بهبود یابند.

حجم و کیفیت محتوا: پیش از آموزش بسیاری از نامه‌ها بسیار کوتاه، کم‌محتوا یا فاقد توضیحات لازم بودند. گفتارهای قالبی به دانشجویان «پیکره و اسکلت آماده محتوا» ارائه داد، در نتیجه نامه‌های پس‌آزمون، حجیم‌تر، دقیق‌تر و دارای اطلاعات کامل‌تر بودند. دانشجویان توانستند متن را با کمک ساختارهای تثبیت‌شده گسترش دهند و محتوایی مرتبط و هدفمند بنویسند.

تسریع و تسهیل در نگارش: یکی از چشمگیرترین نتایج پژوهش، افزایش سرعت و کاهش دشواری نوشتن بود. بسیاری از دانشجویان در مرحله پیش‌آزمون، برای آغاز نامه یا ادامه متن، دچار مکث و سردرگمی بودند، اما پس از آموزش گفتارهای قالبی، شروع نامه، ارائه درخواست و جمع‌بندی برای آن‌ها بسیار آسان‌تر شد و نگارش نامه برای آنان با روانی بیشتری انجام گرفت.

رعایت دستور زبان: در مرحله پیش‌آزمون، نامه‌ها سرشار از خطاهای دستوری به‌ویژه در افعال، ضمائر و صیغه‌ها بودند. پس از آموزش، خطاها به طور محسوسی کاهش یافت. گفتارهای قالبی که دارای ساختارهای تثبیت‌شده و صحیح هستند، موجب شدند که دانشجویان جملاتی دستوری‌تر و دقیق‌تر بنویسند.

استفاده از واژگان و عبارات مناسب: نامه‌های رسمی، نیازمند واژگان و لحن خاص هستند. در پیش‌آزمون، واژه‌های نامه‌ها اغلب محاوره‌ای و نامتناسب بودند، اما پس از آموزش، استفاده از عبارات رسمی، اداری و محترمانه به طرز چشمگیری افزایش یافت و دانشجویان توانستند از واژگان موجود در گفتارهای قالبی برای ایجاد لحن رسمی و حرفه‌ای در متن بهره ببرند.

در واقع، دانشجویان برای قسمت زیادی از بخش‌های نامه، عبارات حرفه‌ای و رسمی و جملات از پیش تعیین شده داشتند که آنان را از فکرکردن و صرف زمان و اشتباهات دستوری و ساختاری، باز می‌داشت.

نتیجه

هدف این پژوهش، بررسی تأثیر آموزش گفتارهای قالبی بر بهبود مهارت نوشتن دانشجویان بود. یافته‌های به‌دست‌آمده نشان داد که آموزش این ساختارهای زبانی می‌تواند نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای در ارتقای توانایی‌های نوشتاری فراگیران ایفا کند. مقایسه عملکرد دانشجویان در دو مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون، نشان داد که گفتارهای قالبی نه تنها فرایند تولید متن را برای آنان آسان‌تر کرده، بلکه کیفیت نوشتار آن‌ها را در ابعاد مختلف نیز افزایش داده است.

در زمینه نگارش خلاق، بهبود قابل توجهی در ساختار متن، انسجام، انتخاب واژگان، رعایت دستور زبان، بسط محتوا و روانی نوشتار مشاهده شد. دانشجویان توانستند متن‌هایی منسجم‌تر، دقیق‌تر و خواناتر تولید کنند و از واژه‌ها و ساختارهای زبانی مناسب‌تری بهره ببرند. این امر نشان می‌دهد که گفتارهای قالبی به عنوان واحدهای آماده زبانی می‌توانند برای هدایت ذهنی فراگیران در مسیر تولید متن سودمند باشند و نقش مؤثری در کاهش دشواری‌های مواجهه با صفحه خالی داشته باشند.

در زمینه نامه‌نگاری رسمی هم، نتایج حاکی از آن بود که گفتارهای قالبی تأثیر چشمگیری بر افزایش کیفیت متن‌ها داشته است. رعایت ساختار استاندارد نامه، بهبود لحن رسمی، کاهش خطاهای دستوری، افزایش سرعت نگارش و گسترش محتوا از پیامدهای مهم آموزش گفتارهای قالبی در این حوزه بود. دانشجویان پس از آموزش توانستند نامه‌هایی رسمی‌تر، پرمحتواتر و ساختاریافته‌تر بنویسند و از عبارات و واژگان تخصصی‌تر و دقیق‌تری استفاده کنند. نقش گفتارهای قالبی در این نوع نوشتار به‌ویژه به دلیل وابستگی‌های رسمی به قالب‌ها و ساختارهای ثابت، برجسته‌تر از نگارش خلاق بود. در مجموع، نتایج پژوهش نشان داد که گفتارهای قالبی می‌تواند ابزاری مؤثر برای تقویت مهارت نوشتن در هر دو حوزه نوشتار خلاق و رسمی باشد. این ساختارها با فراهم کردن واحدهای زبانی آماده، هم بار شناختی فراگیران را کاهش می‌دهد هم به آن‌ها کمک می‌کند تا متن‌هایی دقیق‌تر، منسجم‌تر و با کیفیت بالاتر تولید کنند. بر همین اساس توصیه می‌شود که گفتارهای قالبی به عنوان یکی از راهبردهای کارآمد در برنامه‌های آموزش مهارت نوشتن به خصوص در دوره‌های دانشگاهی و دوره‌های آموزش زبان مورد استفاده و توجه قرار گیرد.

منابع

- افراز، شهرام؛ رحمتی پسند، سیده زینب؛ سیدآیت‌اله، رزمجو (۱۴۰۱). مشکلات نوشتاری زبان‌آموزان ایرانی؛ ایجاد یک چهارچوب بافت - حساس برای تمرین مهارت نوشتن، پژوهش‌های زبانشناختی در زبان‌های خارجی، دوره ۱۲، شماره ۱، ص: ۴۹-۷۳.
- افشاری، علی؛ صادقی، ناهید؛ هناره، رضا (۱۳۹۵). تأثیر بازخورد به زبان بومی و رسمی بر پیشبرد خواندن و نوشتن دانش‌آموزان دوزبانه، آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی)، دوره ۹، شماره ۳۴، ص: ۱۱۱-۱۲۶.
- امینی فارسانی، محمد؛ نیک‌پور، جهانبخش؛ محمودی، فهیمه (۱۳۸۹). تأثیر استفاده از تکنیک نوشتاری گروهی بر پیشرفت مهارت نوشتاری فراگیران زبان انگلیسی، پژوهش‌های آموزشی و کاربردی زبان انگلیسی، دوره ۳، شماره ۲، ص: ۱۶۳-۱۸۱.
- ایزدی‌فرد، راضیه؛ باعزت، فرشته (۱۳۸۹). اثربخشی راهبردهای خود نظم‌دهی بر کاهش خطاهای املایی دانش‌آموزان دچار اختلال نوشتن، فصلنامه کودکان استثنایی، دوره ۱۰، شماره ۱، ص: ۲۱-۲۸.
- باغینی‌پور، مجید (۱۳۷۹). گفتار قالبی و کاربرد خلاقانه آن، مجله زبانشناسی، شماره ۳۰، ص: ۴۵-۵۸.
- بیرجندی، سعیده؛ شجری، رضا؛ فولادی، علیرضا؛ رسول‌نیا، امیرحسین، (۱۴۰۰). گونه‌شناسی گفتارهای قالبی در چرند و پرند دهخدا، جستارهای زبانی، دوره ۱۲، شماره ۶، ص: ۲۹۱-۲۹۸.
- الداغی، آنینا (۱۴۰۱). تأثیر دست‌ورزی بر مهارت دست‌نویسی و انگیزه نوشتن دانش‌آموزان مقطع ابتدایی دارای اختلال نوشتن در منطقه ۱۸ آموزش و پرورش شهر تهران، جستارهای زبانی، دوره ۱۳، شماره ۱، ص: ۱۶۷-۱۹۷.
- دانشگر، مریم؛ گیائی زارچی، ابوالقاسم؛ اشرفی، زیبا؛ حائری، علی‌اصغر؛ محمدی، سحر (۱۳۹۶). ارزیابی توانایی نوشتن دانش‌آموختگان نظام متوسطه کشور (مطالعه موردی شهر تهران)، پژوهش‌های ادبی، دوره ۱۴، شماره ۵۵، ص: ۳۷-۶۰.
- ذوالفقاری، حسن (۱۳۹۳). گونه‌شناسی ساخت‌های قالبی در زبان عامه، جستارهای زبانی، دوره ۶، شماره ۴، ص: ۶۶-۹۸.

فلاحی، ویدا؛ قبادی، چهارراه گشین کاووس؛ فانی، حجت‌اله (۱۳۹۳). تأثیر روش تدریس استقرایی بر پیشرفت تحصیلی درس زبان انگلیسی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، دوره ۱۱، شماره ۱۳، ص: ۱۱۵-۱۲۸.

قاری‌دوست، الهام؛ دانای طوسی، مریم (۱۳۸۹). مطالعه اهداف و مؤلفه‌های آموزش مهارت‌های زبانی در برنامه درسی زبان فارسی دوره متوسطه ایران، نوآوری‌های آموزشی، دوره ۹، شماره ۳۵، ص: ۲۳-۶۵.

کشاوری، حبیب؛ بیرجندی، سعیده (۱۴۰۲). استفاده از گفتارهای قالبی در آموزش مهارت انشانویسی فارسی به غیرفارسی‌زبانان، مجله زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سمنج، سال ۱۵، شماره ۷۶، ص: ۱۹۱-۱۷۵.

نعمتی، محبوبه (۱۳۹۸). بررسی تأثیر روش یاددهی - یادگیری معکوس بر پیشرفت مهارت خواندن و نوشتن فارسی آموزان غیرفارسی زبان، پژوهش‌نامه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، دوره ۸، شماره ۲، ص: ۲۵۱-۲۶۶.